

МЕЖДУЛИЧНОСТНОТО СЛОВЕСНО ОБЩУВАНЕ

Донка Мангачева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Междуличностното словесно общуване представлява комплексна дейност, споена с обичайната практика. Като многолик феномен, разположен в система от езикови, социални и психологически координати, то може да бъде анализирано сполучливо в пресечната зона на повече подходи, съсредоточени върху различни аспекти на интеракцията, вербалния обмен, изграждането на смисъла и езиковата употреба. Поради същата причина това изследване е насочено по-скоро към теории, свързани с комуникацията, отколкото към добре известните теории за комуникацията.

Keywords: communication, verbal exchange, social interaction, speech, language, communicative behaviour

Комуникацията предполага най-общо пренос на информация между източник и приемник (независимо от вида на използвания сигнал) (Sperber & Wilson, 1986: 1). Предаването на значения и споделянето на знания е дълбоко заложено в човешкото поведение и общество. Изучава се, от една страна, като уникална способност и начин за личносно себеизразяване и утвърждаване, а от друга, като движещ механизъм и специфична материализация на междуличностните отношения.

Повечето основни парадигми на комуникацията залагат (имат за изходна точка) на индивидуалния акт на разбиране и производство на речта (напр. моделът за кодиране-декодиране, интенционалистката представа, подвижната перспектива и др.)¹⁾. Едно от най-пълните определения на вербалния обмен принадлежи на Краус (Krauss, 2004). В неговата диалогична концепция словесното общуване присъства като съвместно изпълнение на двама участници, които си сътрудничат за постигането на дадена комуникативна цел, и още – като дейност, отличаваща се от други символни форми или комуникативни прояви по три основни признака: 1/ *семантичност* (semanticity)²⁾, 2/ *генеративност* (generativity) и 3/ *изместимост* (displacement). Описано с други думи: 1/ всеки езиков сигнал има значение, съответстващо на някакъв обект; 2/ въз основа на ограничен брой сигнали (чрез съчетаване или прегрупиране на символи) може да се образува неограничен брой смислени послания, при това всеки „компетентен ползвател на езика“ е в състояние да съставя и да разбира изкази, които

никога не е чувал, но мигновено разбира; 3/ възможност да се споделят неща, съществуващи в друго време или пространство (реални или фантазни).

Водещо тук е схващането, че при речевата дейност винаги има някаква наредна социална интеракция, която поражда необходимостта от реч (Добрева & Савова, 2004: 48). Според Леонтиев общуването е един от възможните видове дейност – то не е задължително самостоятелно явление, а може да се вплита като съставна част и едновременно условие на некомуникативната дейност (Леонтьев, 1997: 27). Сходно разбиране се открива и у Ломов, според когото реалният образ на човешкия живот се извлича както от предметно-практическата му дейност, така и от общуването като специфична форма на взаимодействие с други хора (Ломов, 1975: 107). Кларк и Херитидж също смятат, че общуването (разговарянето) е социално сътворение, произведено успоредно с извършването на определена съвместна дейност, когато двама или повече души трябва да координират усилията си, за да постигнат резултат (Clark, 1996; Heritage, 2001). Гампърц обявява словесното взаимодействие за социален процес, в чието протекане всеки изказ се избира в зависимост от установените норми и очаквания (оттам езиковите явления може да се анализират както в самия езиков контекст, така и в по-широкия контекст на социално поведение) (Gumperz, 1968). Както отбелязва по-късно и Моерман: „Разговарянето и всеки друг човешки звук е само елемент от взаимодействието. Като всяка съставна част то не е нито непроницаемо, нито функционално специфично“ (Moerman, 1988: 2). В тази светлина общуването може да се осмисли едновременно като интериндивидуално (междоличностно) явление (форма на социално взаимодействие) и индивидуално явление (конкретна личностна реализация) на равнището на социалната ситуация или социалната идентичност (Blakemore, 1992: 3 – 10; Hartley, 1993: 20 – 41). Въпреки своята спонтанност то не възниква произволно, а е подчинено на определена интенционалност. Още Сосюр извежда като основна характеристика на речта индивидуалните комбинации, които зависят от волята на говорещите (Saussure, 1959: 19). Сърл дефинира речта (speech) като „интенционално поведение, ангажиране с форма на поведение, подчинена на правила“ (Searle, 1967). Кънчев разглежда комуникацията като постоянна и съществена особеност на езика, който е предметна творческа, свободна и целенасочена социална дейност, наречена реч (Кънчев, 1995: 48, 69, 85, 119). И осмислено в обратен ред, речта, чиято основна функция е да бъде „непосредствена действителност на мисълта“, се обединява с езика в речевата дейност (вж. Ницолова, 1984: 23 – 25). Оттам традиционно всяко речево действие се разглежда като целенасочена проява на речевата дейност, а неговите изразни средства – като набор от конкретни езикови възможности. Звегинцев приема, че езикът е абстрактна система, внасяща порядък у фактите, наблюдавани в речта, и още, че „езикът е средство за общуването и оръдие за размишлението“ (Звегинцев, 1962; Звегинцев,

1976: 199). По-късно Колшански определя общуването едновременно като функция и субстанция на езика, т. е. предназначение на системата от езикови средства (Колшанский, 1980; 1984). Сидоров смята, че в езиковата употреба прозира цял клас прагматични мотивации, свързани с имплицитната теория за личността и представляващи частна изява на по-общата функция – оказване на речево въздействие върху адресата (партньора), управление на неговата житейска дейност в интерес на дейността на говорещия (Сидоров, 2007: 19).

Съзнателният подбор на наличните езикови средства при осъществяването на някакъв замисъл е оценъчна дейност, предопределена от поведенчески константи и променливи, социални норми, ценностна скала, индивидуалност, стратегическо мислене (вж. Колшанский, 1984: 136; Verschueren, 1999: 55 – 68; Вучева, 2006: 243 – 277; Gibbs, Jr., 2010 и др.). Конкретното речево поведение може да бъде обяснено само ако езикът се разглежда като интерактивна система, чиято първостепенна функция е комуникативната. Тя се осъществява чрез постоянно „балансиране между подредения характер на мисленето и хаоса на житейските ситуации и за вземането на езикови решения в зависимост от социалния статус на говорещия – тогава може да бъде съпоставено очакването за определено езиково поведение с неговата реална проява“ (Димитрова, 1999: 77).

Според Литълджон и Фос човешките взаимоотношения имат диалектическа природа и неизменно се движат около начините за общуване (Littlejohn & Foss, 2005: 238). И обратно, диалогът засяга качеството на взаимоотношението между двама (или повече) души и това на комуникативните актове, които създават или поддържат това взаимоотношение (Cissna & Anderson, 1994). Затова принципно се приема, че словесният израз не съответства единствено на желанието да се предаде конкретна информация, а е предпоставка за изграждане или видоизменение на определени взаимоотношения. Както изтъква Леонтьев, в обичайни обстоятелства отношението на човека към обкръжаващия го предметен свят винаги е опосредствано от отношението му към хората, обществото (Леонтьев, 1975: 289). Общуването представлява не само „процес на външно взаимодействие на изолирани личности, а способ за вътрешна организация и вътрешна еволюция на обществото като цяло“, т. е. развитието на обществото предполага постоянно диалогично взаимодействие между личността и обществото (вж. Леонтьев, 1997: 21). В същия дух Литълджон и Фос заключават, че идентичността на отделната личност (т. е. нейните самоотражателни представи) винаги произлиза от социалното взаимодействие чрез договаряне, т. е. когато субектът утвърждава, модифицира или предизвиква собствената си идентификация или тази на другите (Littlejohn & Foss, 2005: 90). Така и смисълът на всяко езиково послание изпъква като социално ситуиран феномен – той произлиза от конкретните обстоятелства на интеракцията, а индивидуалният принос на отделния участник не носи смисъл извън преде-

лите на ситуацията (Krauss, 2004). На свой ред, речта не може да се опише извън контекста ѝ на употреба, т. е. обществото, на което служи (Meu, 1985: 11). Разбира се, тезата съвсем не е нова – години по-рано Ръсел я онагледява чрез остроумен паралел: „Като дете имах часовник с махало, което можеше да се маха. Мислех, че часовникът ще работи по-бързо без махалото. Ако главното предназначение на часовника е да работи, той би го правил по-добре без махалото. Всъщност той вече не би могъл да отмерва времето, но това не би имало значение, ако станем безразлични към времето. Лингвистичната философия, която се занимава единствено с езика, а не със света, е също като момчето, което харесва часовника си без махало, защото той, въпреки че не отброява часовете, работи по-лесно отпреди и в по-забавно темпо“ (Russell, 1959).

Социалното комуникативно поведение е неразривно свързано с широк кръг от познавателни, ситуативни и асоциативни фактори (вж. Хъдсън, 1995: 143 – 147; Van Dijk, 1997: 109 – 110). Поведението изобщо, вкл. езиковото (речевото), „има характер на функция“, т. е. то е производно на комплекса от императиви на общественото мнение (Виденев, 1999: 94). И в частност, всяко комуникативно действие удовлетворява или накърнява нормативно предписани социални очаквания или конвенции или добитата чрез опит „социално усвоена рутина“ (Хабермас, 1999: 56). Участниците в общуването договарят своите взаимоотношения, начините за взаимодействие, смисъла на информацияните обеми и пораждат собствени норми и нови правила, присъщи на естествения контекст. Така диалогът конструктивно и продуктивно може да разклати (макар и временно) конвенциите и очакванията, залегнали в предкомуникативното състояние. Тази представа е продължение на мисълта на Звегинцев: „Особеностите на външните условия, социалното знание и езиковите форми се превръщат от членовете на обществото в инструкции, подложени на постоянна интерпретация и реинтерпретация според развитието на процеса на общуване“ (Звегинцев, 1976: 36 – 37).

Установяването на *словесен контакт* се основава на естествената, ежедневна потребност на участниците да споделят с околните и да встъпват във взаимодействие с тях, за да удовлетворят личните си стремежи. Движещият импулс в човешкото общуване е създаването на психически връзки, приложими в социалната практика. Така междуличностната комуникация може да бъде разгледана от две страни.

От психологическа гледна точка процесът на вербален обмен се подчинява на известните аксиоми за словесното взаимодействие, от които на преден план изпъкват невъзможността за некомуникация, неизбежната съдържателност на поведението в интерактивна ситуация и нивата на взаимоотношения в комуникацията (вж. Вацлавик и др., 1967: 48 – 70). Всяко речево действие може да бъде осмислено като търсене на допирна точка между две отделни точки в потока на преживяванията на всеки от комуникантите. Натрупването

на знания и умения се развива с много по-висока скорост и в по-голяма дълбочина, отколкото говорещият може да предаде в общуването – свободното му разгръщане е възможно само виртуално. Затова от позициите на психолингвистиката изказът може да се сравни с точка – също като нея той няма постоянна предполагаема дължина и не претворява напълно постоянното движение на усвоеното познание. Нишката, която свързва двата центъра на опитност, съставя интерсубективния компонент на речевия (извънречевия) акт (Stiles, 1981; 1992: 58). Ефимерността на този контакт е красиво описана и от Моерман: „Всички наши пълнозначни, последователни, структурно комплексни и наситено културни съприкосновения (застъпвания) са сигурно непреднамерени, неочаквани, подсъзнателни и незапомнени. Никое действащо лице не е техен създател. Ние изграждаме своята преживяна, споходена, значима социална действителност през клупа на интерактивните процеси – прекалено фини и мимолетни, за да са подвластни на мислещия, планиращия Аз.“ (Moerman, 1988: 30).

От друга страна, осмислена като социално действие, езиковата комуникация може да се осъществи, ако участниците имат желание да споделят намеренията си и застанат едновременно в две равнини: тази на *интерсубективността* и тази на *опитните познания и състояния на нещата*. В първото поле комуникантите разменят илокутивни актове и по този начин встъпват в междуличностни отношения, които им позволяват да постигнат *разбирателство*. На равнището на *опитни познания и състояния на нещата*, които съставят съдържанието на комуникацията, комуникантите маркират фактите, за които желаят да постигнат разбирателство (вж. Хабермас, 1999: 65, 80 – 81).

Най-съществените предпоставки за осъществяване на комуникацията несъмнено са общите фоновни знания и владенето на един и същ езиков код. За да стигнат до взаимно разбиране, комуникантите следва да разполагат със сходна епистемична нагласа и изразни възможности. Освен това обаче е необходимо да стигнат до единодействие на базата на споменатите условия. В потвърждение е схващането на Полтридж, че смисълът се ражда в интеракция и се постига в съвместната дейност на говорещия и слушащия (Paltridge, 2006: 54). По същия повод Ван Дейк подчертава, че в междуличностното общуване се намесват много процеси, които протичат поне отчасти едновременно: когнитивно планиране, изпълнение, наблюдение, разбиране, съхранение, възстановяване и др. (Van Dijk, 1983a). Независимо дали е планиран и дали е под контрола на един или повече говорещи, диалогът може да се дефинира като осезаема разлика между началния и крайния социален контекст. В този смисъл диалогът е глобалната единица на междуличностното взаимодействие, изградена от свързани изкази и притежаваща определена формална и акционална структура.

Диалогът обичайно се свързва с прототипната двустранна интеракция (вж. Kerbrat-Orecchioni, 1997). Възможните комуникативни роли са отразени в ос-

новните термини *адресант* и *адресат*³⁾, общо разглеждани като *комуниканти*, *участници в речевия акт*. В описанието на словесното взаимодействие те се използват алтернативно с традиционните *говорещ* и *слушаш (слушател)* с ясното съзнание, че ролята на говорещ се поема последователно от всеки участник (говорещият е привидно активната фигура в общуването, а събеседникът е друг говорещ в изчакване). Новият говорещ, както го описва, създава свое силово поле, взаимодействайки с полето на предходния говорещ – така възниква „многополюсно енергийно поле, в което се осъществява смяната на центровете на комуникативното пространство“ (Сусов, 2006).

Основополагащо за анализа на словесното взаимодействие е разбирането, че всеки комуникант притежава собствен набор от характеристики и ресурси, неговите интенции и действия винаги са в съзвучие с определени очаквания, разбирания и мисловни категории, докато интерпретацията му може да търпи промени по време на интеракцията (Littlejohn & Foss, 2005: 97). Както инициаторът на словесния контакт, така и получателят на съобщението се намират в определено предкомуникативно състояние. Техните мотиви за общуване се оформят в зависимост от съвкупността на наличните информационни обеми, от желанието за осъществяване на вербален обмен, от готовността за себеразкриване, съпреживяване, приобщаване и др. Организацията на общуването предполага двамата индивидуални социални участници да проектират както себе си, така и другия (Goodwin & Heritage, 1990). Взаимността в този процес не позволява „разцепване“ на междусубектното въздействие, т. е. отделяне на дейността на всеки един от социалните партньори като паралелно развиваща се и наслояваща се „симетрична“ дейност – именно защото общуването е „взаимодейственост“ и като такава има континуално-недизюнктивна природа (Ломов, 1975: 127). Затова и структурният анализ на индивидуалната дейност е недостатъчен за описание на съвместната дейност, защото при все относителната ѝ самостоятелност и степен на важност, тя остава част от едно цяло и търпи влиянието на целостта (Журавльов, 1988). Уместно е обобщението на Бахтин: „Всеки изказ е изпълнен с ехо и реверберации на други изкази, с които е свързан посредством духа на общност в сферата на словесната комуникация“ (Бахтин, 1986: 91). В този смисъл диалогът е ключово понятие за общуването, защото обхваща не само размяната на реплики, но и многопластовата съдържателност на изказа.

Нагласата на инициатора на общуването (феномен на подсъзнанието) се определя от три основни фактора: знанието за фрагмента от действителността, който представлява обект на изказването, емоционалното отношение към събитието и волитивното отношение към събеседника (Лакова, 2006: 80). За разлика от инициатора на общуването събеседникът може въобще да няма потребност от междоличностен контакт или (поне теоретично) да не възприема посланието. В този случай той упражнява правото си на мълчание, началната

реплика в замисления диалог остава без отговор (т. е. дискурсът остава при-видно монологичен) и словесният контакт застива. Обикновено обаче слушателят реагира с действие и/или реч на съдържанието на началната реплика. Тогава говорещият получава недвусмислено потвърждение, че ответната страна тълкува дадената пропозиция и разпознава съответното намерение. Ако желае да продължи словесния контакт, събеседникът избира подходящия стереотипен (типов) изказ за отговор и го реализира чрез изречение (вж. Лакова, 2007: 133). Той има свободата да се съобрази или не с някой елемент от подадената (входна) реплика или с предложеното езиково средство (изразен регистър). Димитрова подчертава, че регистърът на речевото общуване е един от най-съществените елементи на стратегията на речевото общуване – служи за самореализация на автора на текста, тъй като в него намират отражение особеностите на неговата комуникативна и мисловна дейност (Димитрова, 1991: 41; Димитрова, 1999: 71). Извън непрестанната селекция между езиково маркирани и езиково немаркирани регистри всяка езикова личност има свой начин на говорене, свой *идиолект* (Димитрова, 1999: 84). В допълнение говорещият може да си служи с различни невербални средства, за да заяви активно участие във взаимодействието. В разработките на Лакова е залегнало схващането, че когато адресатът *следва вербално* говорещия чрез релевантни и тематично свързани коментари на казаното, комуникативният резултат е наличие на две реплики, съставлящи минимален диалог (Лакова, 2006: 82 – 83; Лакова, 2007: 133 – 134). Ако събеседникът пренебрегне входната реплика и направи независимо изказване, са налице две реплики, които не образуват диалог, а два последователни монолога. Авторката обаче застъпва убеждението, че в монолога липсва комуникация, а при недиалогичното натрупване на реплики не е сигурно, че междуличностната комуникация се е осъществила. Ето защо се налага кратко уточнение. Всъщност комуникация има и в двата случая, но тя е непълноценна, „осакатена“: в първия липсва потвърждение на търсената взаимност, а във втория е накърнена предполагаемата тематична цялост⁴). Както монологът, така и сблъсъкът на два монолога са едностранчиви опити за комуникация, но са форми на говорене, неизменно насочено към другия. Подобни случаи са своеобразна мъртва точка или „разпад“ на очакваното диалогично единство, но са еднакво показателни за резултата от протичащото междусубектно взаимодействие.

С оглед на това основната цел във всеки анализ на разговора е да се изследват посланията, разменени в диадични интеракции, да се открият планомерните, обичайните процеси, които са от значение за разговарящите (Heritage, 1989). Подобна постановка е релевантна и в лингводидактически аспект. Словесната реакция има не само информативна стойност – тя е израз на съзнателно възприето комуникативно поведение, показателно за създаването или развитието на определени взаимоотношения и обвързано с надредната социална

интеракция. Конкретната езикова конструкция се разглежда като инструмент за постигане на определени цели в междоличностното вербално взаимодействие. Подборът на средствата в рамките на известните езикови възможности е оценъчна дейност, подчинена на познавателни, психологически, ситуативни и социални фактори. Описанието на съдържанието и формата на речевия продукт следва да е съобразено с всички равнища на езиковата употреба.

БЕЛЕЖКИ

1. Разнообразието в проучванията е обобщено от Фиске и Литълджон и Фос (Fiske, 1990; Littlejohn & Foss, 2005).
2. Преводът на всички термини, които не се ползват с известност в специализираната литература на български език, е на автора (за справка в скоби е приложено наименованието в оригинал).
3. Други подходящи названия за езиковите личности (партньорите в общуването) са съответно: създател (автор) на текста, продуктор, отправител на съобщението, емитент и аудитор, получател на съобщението, реципиент, потребител (вж. Димитрова, 2009: 22).
4. Под *тема* тук се разбира съдържанието, вложено от Добрева и Савова: „специфичният зрителен ъгъл, перспективата, ракурсът, в който дадена предметна област се представя в текста“, без препратки към актуалното членение на изречението (Добрева & Савова, 2004: 127).

ЛИТЕРАТУРА

- Виденов, М. (1999). *Езикът и общественото мнение*. София. Академично издателство „Проф. Марин Дринов“.
- Вучева, Е. (2006). *Един интегрален модел на речта: равнища, единици и категории. Поглед към лингвистиката на речта*. София. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Димитрова, Ст. (1999). *Езикова демагогия*. София. Наука и изкуство.
- Димитрова, Ст. (1991). Към въпроса за изграждането на речеви формации в различни комуникативно-прагматични ситуации (с. 12 – 52). В: Димитрова, Ст. (Съст. и ред.). *Прагматика на текста*. София. Академично издателство „Проф. Марин Дринов“.
- Димитрова, Ст. (2009). *Лингвистична прагматика*. София, Велес.
- Димитрова, Ст. (1995). Проблеми на значението и текстови категории (с. 9 – 46). В: Димитрова, Ст. (Отг. ред.). *Лингвистика на текста*. София. Академично издателство „Проф. Марин Дринов“.
- Добрева, Е., И. Савова (2004). *Текстолингвистика*. Шумен. Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“.
- Журавлёв, А. Л. (1988). Совместная деятельность как объект социа-

- льно-психологического исследования (с. 19 – 36). В: *Совместная деятельность: Методология, теория, практика*. Москва. Наука.
- Звегинцев, В. А. (1962). *Очерки по общему языкознанию*. Москва. Издательство Московского университета.
- Звегинцев, В. А. (1976). *Предложение и его отношение к языку и речи*. Москва. Издательство Московского университета.
- Колшанский, Г. В. (1984). *Коммуникативная функция и структура языка*. Москва. Наука.
- Колшанский, Г. В. (1980). *Контекстная семантика*. Москва. Наука.
- Кънчев, И. (1995). *Динамичният структурализъм в съвременното езикознание*. София. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Лакова, М. (2007). *Въпросите и въпросителните изречения в българския и полския език*. София, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“.
- Лакова, М. (2006). *Няколко статии по българско езикознание*. София. ЕТО.
- Леонтьев, А. А. (1975). Общение как объект психологического исследования (с. 106 – 123) В: Шорохов, Е. В. (Ред.). *Методологические проблемы социальной психологии*. Москва. Наука.
- Леонтьев, А. А. (1997). *Психология общения*. Москва. Смысл.
- Ломов, Б. Ф. (1975). Психические процессы и общение (с. 124 – 135). В: Шорохов, Е. В. (Ред.). *Методологические проблемы социальной психологии*. Москва. Наука.
- Ницолова, Р. (1984). *Прагматичен аспект на изречението в българския книжовен език*. София. Народна просвета.
- Сидоров, Е. В. (2007). *Онтология дискурса*. Москва. ЛКИ.
- Сусов, И. П. (2006). *Лингвическая прагматика*. Цит. по: <http://homepages.tversu.ru/~ips/Pragmm.html>.
- Хабермас, Ю. (1999). *Философия на езика и социална теория (Избрани студии)*. София. ЛИК.
- Хъдсън, Р. А. (1995). *Социолингвистика*. София. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Bakhtin, M. M. (1986). The Problem of Speech Genres (pp. 60 – 102). In: Emerson, C. (Ed.). *Speech Genres and Other Late Essays*. Austin. University of Texas Press.
- Blakemore, D. (1992). *Understanding Utterances: An Introduction to Pragmatics*. Oxford. Blackwell Publishers.
- Cissna, K., R. Anderson (1994). Communication and the Ground of Dialogue (pp. 9 – 30). In: Anderson, R., K. N. Cissna, R. C. Arnett (Ed.). *The Reach of Dialogue: Confirmation, Voice and Community*. Cresskill NJ. Hampton Press.

- Clark, H. H. (1996). *Using Language*. Cambridge. Cambridge University Press.
- Fiske, J. (1990). *Introduction to communication studies*. London. Routledge
- Gibbs, Jr., R. W. (2010). Stability and variability in linguistic pragmatics. In: *Pragmatics and Society*, 1(1), 32 – 49.
- Goodwin, C., J. Heritage (1990). Conversation Analysis. In: *Annual Review of Anthropology*, 19, 283 – 307.
- Gumperz, J. J. The Speech Community (381 – 386). In: Sills, D. L. (Ed.). *International Encyclopedia of the Social Sciences*. New York. Macmillan.
- Hartley, P. (1993). *Interpersonal Communication*. London. Routledge.
- Heritage, J. (2001). Conversation: Linguistic Aspects (pp. 2744 – 2747). In: *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*. Elsevier Science.
- Heritage, J. (1989). Current Developments in Conversation Analysis (pp. 21 – 47). In: Roger, D., P. Bull (Ed.). *Conversation: An Interdisciplinary Perspective*. Avon. Multilingual Matters.
- Kerbrat-Orecchioni, C. (1997). A Multilevel Approach in The Study of Talk-in-Interaction. In: *Pragmatics*, 7(1), 1 – 20.
- Krauss, R. M. (2004). The Psychology of Verbal Communication (pp. 16161 – 16165). In: Smelser, N., P. Baltes (Ed.). *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*. Elsevier.
- Littlejohn, S. W., K. A. (2005). Foss. *Theories of Human Communication*. Thomson Wadsworth.
- Mey, J. L. (1985). *Whose Language? A Study in Linguistic Pragmatics*. Amsterdam. John Benjamins Publishing Co.
- Moerman, M. (1988). *Talking Culture: Ethnography and Conversation Analysis*. Philadelphia. University of Pennsylvania Press.
- Paltridge, B. (2006). *Discourse Analysis: an Introduction*. London. Continuum.
- Russell, B. (1959). Foreword (pp. xiii–xv). In: *Words and Things: an Examination of, and on Attack on, Linguistic Philosophy*. London, Routledge & Kegan Paul.
- Saussure, F. de. (1959). *Course in General Linguistics*. New York. Philosophical Library.
- Searle, J. R. (1967). Human Communication Theory and the Philosophy of Language: Some Remarks (pp. 116 – 129). In: *Human Communication Theory: Original Essays*. Holt, New York. Rinehart & Winston.
- Sperber, D., D. Wilson (1986). *Relevance: Communication and cognition*. Cambridge MA. Harvard University Press.

- Stiles, W. (1981). Classification of intersubjective illocutionary acts. *Language in Society*, 10(2), 227 – 249.
- Stiles, W. (1992). *Describing Talk: A Taxonomy of Verbal Response Modes*. Sage, Newbury Park.
- Verschueren, J. (1999). *Understanding Pragmatics*. London. Arnold.
- Watzlawick, P., J. H. Beavin Bavelas, D. D. Jackson (1967). *Pragmatics of Human Communication: A study of interactional patterns, pathologies, and paradoxes*. New York. W. W. Norton&Company.

THE INTERPERSONAL VERBAL COMMUNICATION

Abstract. The interpersonal verbal communication is projected as a common practice concealing a complex activity. As a multi-faceted phenomenon placed in a system of linguistic, social and psychological coordinates, it could be understood better in the crosspoints of researches which focus on different aspects of interaction, verbal exchange, meaning construction and language use. Therefore the present study focuses more on theories, related to communication, than on communications theories per se.

Donka Mangacheva

✉ Sofia University “St. Kliment Ohridski”
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504, Sofia, Bulgaria
e-mail: dmangacheva@gmail.com